

LBRIS

We know
books

preot Marc-Antoine Costa de Beauregard
preot Dumitru Stăniloae

Mică dogmatică vorbită
Dialoguri la Cernica

Ediția a IV-a

Traducere de
Maria-Cornelia Ică jr

DEISIS
Sibiu 2025

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte al editorului</i> (diac. Ioan I. Ică jr) . . .	5
<i>Cuvânt-înainte la ediția franceză</i> (canonic A.M. Allchin)	12
<i>Cuvânt-înainte la ediția românească</i> (pr. Marc-Antoine Costa de Beauregard)	15
I. O viață pentru teologie	19
II. Mărturia Bisericii Ortodoxe astăzi	43
III. Comuniunea sfinților	51
IV. Experiența Treimii	69
V. Dumnezeu Tatăl	75
VI. Hristos — descoperitorul Treimii	85
VII. Slujirea lui Hristos	97
VIII. Duhul Care e Dumnezeu	107
IX. Darurile Duhului	125
X. Sfânta Scriptură	145
XI. Teologia și unirea omului cu Dumnezeu	161
XII. Iubire și timp	177
XIII. Sfântul — omul lui Dumnezeu	189
XIV. Compasiune și iertare	197
XV. Spiritualitatea — lupta pentru comuniune	209
În loc de epilog	227

O viață pentru teologie

„Copil fiind iubeam lumea și frumusețea ei... Iubeam toată frumoasa zidire a lui Dumnezeu. Dar de când L-am cunoscut pe Domnul, totul s-a schimbat în sufletul meu înrobit de El... Sufletul meu caută neîncetat lumea în care viețuiește Domnul meu...”

Cuviosul Siluan Athonitul

Viața părintelui Dumitru Stăniloae este marcată de studiul și învățarea credinței creștine, de experiența lui Dumnezeu și experiența omului — de prietenie. E ceea ce te izbește cel mai mult când te apropii de acest om care a aprofundat statornic sensul Evangheliei printr-o meditație vie, prin lecturi, prin rugăciunea lăuntrică și întâlnirea personală cu ceilalți. Sensul profund al acestei vieți poate fi rezumat astfel: a-L întâlni pe Dumnezeu, a întâlni omul. Dar asta înseamnă: a-L întâlni pe Hristos, un Dumnezeu personal Care are o față, Care mă caută și pe Care Îl caut, Care îmi luminează sufletul cu lumina Sa; înseamnă a întâlni un om personal cu care învăț să comunic, un chip, un nume, un cineva inexprimabil care mă caută și pe care îl caut la infinit.

Întreaga mărturie a părintelui Dumitru se concentrează în termenul de „comuniune” care înseamnă nu numai

„a avea o relație”, ceea ce implică în cele din urmă un interval; nici numai „a întâlni”, ceea ce este deja minunat, pentru că intervalul s-a redus, privire către privire, și orice distanță a fost abolită; ci, mai mult încă, „a ne cumineca”: de la inimă la inimă, a fi unul în altul, a ne cuprinde, a ne conține unul în altul, a ne încredința unul altuia — a-L purta pe Hristos în noi și a fi purtați în El, a purta în sine ființa iubită și a fi purtați de ea.

A te apropia de părintele Dumitru, a trăi puțin alături de el, a te ruga împreună cu el, a râde împreună cu el, înseamnă a face această experiență a iubirii ca și comuniune. Fotografiile nu redau nici seriozitatea, nici veselia feței sale frumoase. Ele nu redau nici lumina care o străbate, nici inspirația care o animă.

Tot așa, nici o scriere nu poate traduce perfect prezența ființei sale vii, tonul său, zăbava și blândețea cuvântului său. Prin felul de a fi în viața de zi cu zi, prin modul de a se întoarce spre cel cu care vorbește, prin atitudinea sa în timpul Sfintei Liturghii, el i-a învățat cel mai mult pe cei ce se apropie de el. Și acest lucru nu poate fi exprimat pe deplin. Cei care s-au apropiat de el pot spune că au fost înviorați și luminați de contactul viu și de comuniunea cu persoana sa; dar nu pot spune nici de ce, nici cum. Pur și simplu își exprimă recunoștința și bucuria că Biserica Ortodoxă i-a făcut să întâlnească asemenea ființe, martori vii ai Evangheliei, persoane capabile de adevăr și iubire, prieteni adevărați — acest lucru este important aici.

Cartea aceasta nu vrea să fie altceva decât mărturia față de o persoană vie. Există martori vii ai Evangheliei, iar părintele Dumitru e unul din aceștia. De aceea aici va trebui să ajungem să transmitem cu fidelitate un anume „duh”, duhul Ortodoxiei care se recunoaște în părintele Dumitru. Reprezentativ pentru Ortodoxie, părintele Dumitru este reprezentativ îndeosebi pentru Ortodoxia din România: o spiritualitate apropiată de cosmos, hrănită

de Liturghie, hrănită de viața rurală, făcând însă un loc important și reflecției, sensibilă la uman în toate aspectele sale.

Există un element ponderat și echilibrat în Ortodoxia românească, și care nu se întâlnește la ruși. Există un element uman și sensibil, și care nu se întâlnește la greci. Și, totuși, cu toții sunt ortodocși. Ortodocșii români au păstrat în temperament un caracter latin, care provine din obârșia lor. În legătură cu acest subiect părintele Dumitru vorbește de „latinitatea răsăriteană”. E desigur o trăsătură culturală, dar este și o formă de sensibilitate ce poate fi găsită adeseori și la francezi: această formă de sfială foarte semnificativă, care constă în a folosi umorul pentru a acoperi o suferință sau orice alt sentiment prea intim, în a vorbi cu ușurință despre lucrurile profunde. Veselia și umorul constituie una din forțele poporului român de-a lungul îndelungatelor și profundelor sale suferințe istorice.

Dar, chiar și fără a vorbi de suferință, există forme de bucurie atât de intime, că un român sau un francez le va ascunde sub o veselie exterioară. Uneori, românii sau francezii pot părea ușuratici: nu este vorba însă totdeauna de ușurință ci, de cele mai multe ori, de sfială.

Același comportament se regăsește în planul religios. Ortodoxul român își interiorizează mult viziunea religioasă; o trăiește de asemenea mult cu sensibilitatea lui; și nu știe s-o exprime direct. Astfel, el se va exprima mai bucuros prin intermediul ideilor, și aici din sfială; dar se va exprima mult și prin intermediul artei: poezie, muzică, sculptură, pictură și îndeosebi prin Arta artelor care e Liturghia.

Părintele Dumitru acordă și el o mare importanță sensibilității. Folosește adeseori acest cuvânt, interpretându-l potrivit viziunii ortodoxe ca o sensibilitate umană transformată și luminată de energiile divine. Astfel ființa umană, sensibilă deja prin temperament, devine tot mai sensibilă, pe măsură ce dobândește prin rugăciune harul

îndumnezeitor: devine mai sensibilă față de divin și mai sensibilă față de uman.

Se poate spune însă și altfel: fără har, sensibilitatea noastră față de suferință sau față de bucurie este uneori insuportabilă, ne-ar copleși, emoția ne-ar tăia cuvântul sau răsufierea. Dar harul care este iubire — iubire divină — ne face în stare să ne asumăm sensibilitatea. Fără iubire, ne reprimăm sensibilitatea și ne refugiem în idei. E ceea ce au făcut adeseori francezii. Dobândind treptat iubirea, sensibilitatea noastră încetează de a mai fi reactivă și servește, dimpotrivă, unei mai bune înțelegeri a lui Dumnezeu, a lumii, a oamenilor, a animalelor, a întregii creații.

Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, ai milă de noi și de întreaga Ta zidire!

Omul cu adevărat „inteligent”, cu adevărat „cultivat” — iar bărbatul sau femeia din poporul român sunt adeseori astfel — face legătura între toate. Raționalitatea îi este plină de sensibilitate; sensibilitatea sa găsește cuvinte pentru a ieși din egoism și singurătate; chiar trupul său are gesturi precise, atitudini pline de noblețe, trupul devine limbaj. Astfel de roade sunt produsul vieții religioase. Ființele în care poate fi găsită o astfel de plinătate sunt făpturile Bisericii. Nu este vorba de o armonie statică, care ar fi o moarte, ci de un echilibru în mișcare: uneori mișcarea este dată de o suferință morală sau fizică atroce; alteori este dată de o bucurie intensă; dar ceea ce biruie totul atât pe o treaptă, cât și pe alta e iubirea milostivă. Asemenea minunate roade se întâlnesc în Biserica Românească: printre credincioși, nu numai printre cei de la țară dar și printre cei din bisericile din București, printre preoți, monahi și episcopi.

Constatăm aici că Biserica este survenirea umanului: în sfârșit bărbați umani și femei umane! Biserica nu depreciază umanul, îl face să înflorească. Acolo unde nu-l face

să înflorească, nu este Biserica: Biserica se recunoaște după creșterea umanului, pentru că ea este Trupul lui Hristos-Dumnezeu devenit om, devenit cel mai uman dintre oameni. Și umanul nu crește spiritual decât intrând în viața fiilor lui Dumnezeu. Desigur, această înflorire — Împărăția lui Dumnezeu — nu se manifestă decât pentru cei care acceptă să treacă prin Cruce, ca și Fiul lui Dumnezeu Însuși.

Părintele Dumitru provine din Transilvania, o regiune a României învecinată cu Ungaria și supusă prin aceasta influențelor venite din Europa Occidentală. Ortodoxia întâlnește aici confesiunile romano-catolică și cele protestante. N-a fost totdeauna ușor pentru români să rămână aici ortodocși, mai ales începând cu secolul XVII, dată fiind atitudinea Imperiului Austro-Ungar. Ortodoxia s-a menținut în aceste regiuni ca viață prin forța și cultura profundă a poporului înrădăcinat în Biserică.

De altfel aceste întâlniri, care au fost adeseori confruntări violente și dureroase, i-au făcut pe ortodocșii din Transilvania să fie deschiși, capabili să-i înțeleagă pe ceilalți oameni, îndeosebi pe cei din Europa Occidentală. Părintele Dumitru a avut în întreaga sa viață întâlniri cu credincioșii de alte confesiuni creștine. A învățat germana și franceza. De aceea, temele „comunicării”, „întâlnirii” și „comuniunii” sunt fundamentale pentru el. Desigur, ele sunt temele de bază ale spiritualității ortodoxe. Dar la el au fost întărite de experiența umană, moștenire a experienței regiunii în care s-a născut.

„M-am născut în 1903 în satul Vlădeni, aproape de Brașov, în Transilvania.

Părinții mei au avut o influență decisivă asupra formației mele. Mama mea se numea Reveca. Era o fire foarte religioasă, foarte activă, foarte atentă cu copiii săi. Era foarte bună. Se înțelegea bine cu toți oamenii, surâdea totdeauna; una surâsul cu grija față de ceilalți. Nu vorbea niciodată

rău despre o altă persoană. Când ne auzea pe vreunul din noi rostind un cuvânt de batjocură față de cineva, spunea: «Lăsați-l, e un om din satul nostru.» N-am auzit-o niciodată spunând ceva rău despre cineva.

Dorea cu orice preț să devin preot. Îmi spunea că un monah i-a zis odată că trebuia să facă un rând de haine preoțești și credea că-mi erau destinate mie. Găsea mereu prilejul de a-mi spune: vei fi preot.

Și tatăl meu era o fire religioasă. Era considerat un fel de înțelept al satului. Era foarte gânditor și vorbea puțin. Cuvintele sale erau totdeauna adevărate sentințe și oamenii satului îl respectau mult pentru înțelepciunea sa. Nici el nu se certa niciodată cu nimeni. Era de mare ajutor pentru toate bătrânele care nu aveau car, nici animale. Mergea mereu să le aducă lemne din pădure și tot ce aveau nevoie. Ducea o viață extraordinar de apropiată de Evanghelie.”

Satul în care locuiau părinții părintelui Dumitru era un sat cum există cu miile în România. E situat în fundul unei văi înconjurată de munți și de păduri. Foarte departe, printr-o întretăiere a colinelor se zărea un alt sat. Viața în acest cadru natural, practic izolat de restul lumii exterioare, îl făcea pe copilul Dumitru să viseze: există oare alți oameni dincolo de munți? Dar cum arată ei oare?

„Poate sunt altfel decât noi... Când m-am dus pentru prima dată în satul pe care-l vedeam din al nostru, mă așteptam să văd oameni foarte diferiți de noi. Așteptam cu emoție, cu o încordare a întregii mele ființe, să văd o altă ființă omenească. Poate sunt un fel de îngeri, poate sunt diferiți de oamenii din satul nostru. Și când am văzut că erau ca noi, am fost puțin dezamăgit.

Mama m-a dus la biserică de când eram foarte mic, în brațe, și am încă foarte vag impresii din acel timp ce-mi apare ca venind dintr-o altă lume.

Întreaga viață era organizată în jurul bisericii. Viața religioasă fusese repusă pe picioare în Transilvania de un mare

episcop, mitropolitul Andrei Șaguna. El restaurase Mitropolia Sibiului. Transilvania era un fel de republică ecleziastică, viața civilă fiind strâns legată de viața religioasă. Poate că acest fapt mi-a creat un mare respect pentru Biserică. Nu concep o viață socială fără Biserică. În Transilvania ea are o mare importanță, fără a exercita desigur o autoritate ca aceea a statului. E ca un fel de mamă ce ocrotește poporul, îi dă posibilitatea de a se exprima, de a-și duce viața într-un sens religios. Biserica din Transilvania a fost foarte apropiată de popor. N-au existat poate mari teologi, deși Andrei Șaguna a fost unul, dar poporul era atașat de cult, preotul era aproape de popor, se ocupa și de viața națională și economică, și de școală.

Am fost crescut în acest spirit: o Biserică foarte importantă, foarte apropiată de popor, care se ocupă nu numai de probleme religioase, dar și de toate problemele poporului. Eu însumi am fost educat în acest climat. Poporul avea întreaga tradiție vie a Bisericii. Și astăzi mă inspir încă din viața familiei mele, a satului, a poporului.”

După studiile făcute la școala confesională, și mai apoi la liceul confesional din Brașov, Dumitru a fost trimis la Facultatea de Teologie din Cernăuți. La aceasta a contribuit, pe lângă mama sa, un unchi preot a cărui influență a fost decisivă. Unchiul a vorbit cu mitropolitul Bălan pentru a-l trimite pe băiat la Cernăuți să facă studii de teologie. Mitropolitul era el însuși un om foarte cultivat. Făcuse ca influența Bisericii să iradiază în toate domeniile, în conformitate cu moștenirea lui Andrei Șaguna. Făcuse studii la Jena, în Germania. Dumitru însă voia să studieze și literatura și filozofia „pentru a înțelege scolastica. Nu știam ce este scolastica. Credeam că era o mare filozofie”.

Primul mod de a studia teologia a fost pentru Dumitru un raționalism religios, un demers metafizic, foarte înde-